EUROOPPALAINEN HYBRIDIUHKIEN TORJUNNAN OSAAMISKESKUS

ASIANTUNTIJALAUSUNTO

HELSINKI

19.4.2022

Eduskunnan Liikenne- ja Viestintävaliokunnalle

AJANKOHTAISSELONTEKO TURVALLISUUSYMPÄRISTÖN MUUTOKSESTA

Tässä lausunnossa keskitytään selonteon niihin osiin, jotka käsittelevät tilannetta ja tulevaisuutta hybridiuhkien kannalta.

Nyt näkyvillä olevassa ns. ”hybridikonfliktissa” on globaalitasolla kysymys toisen maailmansodan jälkeen muotoutuneen globaalin maailmanjärjestyksen haastamisesta. Muutoksen mahdollistajana nähdään erityisesti globaalin talousjärjestelmän muutokset, jonka erityisesti Kiinan talouden kasvu mahdollistaa. Samalla on kysymys länsimaisen liberaalin demokratian haastamisesta. Vastustajat pyrkivät osoittamaan omien demokratiasovellustensa olevan kokonaisuudessaan ja pitkällä aikavälillä parempia ratkaisuja. Tämä perustuu siihen olettamukseen, että autoritäärisempien mallien avulla voidaan harjoittaa pitkäjänteisempää politiikkaa ja reagoida nopeammin eteen nousevissa tilanteen muutoksissa. Meneillään oleva Ukrainan sota on vain yksi episodi tässä pitkäkestoiseksi muodostuvassa konfliktissa.

Hybridikonflikti voi ajoittain saavuttaa vaiheita, joissa liberaaleja demokratioita vastaan toimitaan konkreettisesti. Tällöin avoimet yhteiskunnat, joiden logistiikka perustuu markkinatalouteen, ovat helposti haavoitettavissa. Avoimissa markkinatalouksissa voidaan toimia suhteellisen helposti tietoa keräten sekä luoden operaatiomahdollisuuksia esimerkiksi kriittistä infrastruktuuria hankkien. Kriittinen infrastruktuuri ja modernia elämäntapaa ylläpitävät järjestelmät ovat valtaosin yksityistettyjä, eli ne toimivat liiketaloudellisin perustein. Tämä haastaa nyt läntisen yhteiskunnan edelleen kehittämään sotilas ja siviiliviranomaisten yhteistoimintaa. Samoin tulee tarkastella sitä julkisen sektorin ja yritysten yhteistyötä, jolla palveluiden jatkuvuus turvataan tarkoituksellisesti aiheutetun vahingonteon varalta. Liikenteen, kuljetusketjujen, tietoliikenteen ja viestinnän turvaaminen kaikissa tilanteissa sekä viranomaisten monialainen ja kansainvälinen yhteistyö ovat tärkeitä näkökulmia.

Hybridikonflikti voi tuoda esille tilanteita, joissa Suomeen pyritään vaikuttamaan erilaisilla suoranaisia sotatoimia alemman asteisilla keinoilla. Keskeiseksi tarkasteltavaksi aiheeksi nousee meriliikenne, jota häiritsemällä voidaan aiheuttaa eriasteista taloudellista haittaa. Venäjä on kokeillut meriliikenteen häiritsemisen menetelmiä menestyksellisesti varsinkin ennen nykyistä sotaa Asovanmerellä. Sotilaallisten harjoitusten käyttöä on pohjustettu kokeiluin myös Itämerellä, Norjan ja

Barentsinmerellä. Nämä toimet sisältävät usein sotilaallisia elementtejä. Mahdollinen liittoutuminen toisi todennäköisesti merkittävää suojaa tällaisia painostuskeinoja vastaan.

Hybridiuhkia torjuttaessa tulee pyrkiä ehkäisemään hybridioperaatioita tehokkaalla tilanteen seurannalla ja oikein ajoitetuilla vastatoimilla. Jos joitain hyökkäyksiä ei pystyttäisi ennalta torjumaan, on kuitenkin merkityksellistä saada koottua riittävä näyttö hyökkäyksen aiheuttajien nimeämiseksi (attribuutio). Vastustajan korkeaksi arvioima tehokas nimeäminen voi toimia osaltaan ennaltaehkäisevänä pelotteena. Tästä on johdettavissa toimintavalmiusvaatimuksia, teknisellä, taktisella ja poliittisella tasolla. Kaikki lisääntyvä kansainvälinen yhteistoiminta ja tuki on periaatteessa hyödyksi uhkien torjunnassa ja tekijöiden nimeämisessä.

Selonteossa arvioidaan muuttuneen turvallisuustilanteen vaikutuksia sekä Suomen kokonaisvaltaista varautumista talouteen, kriisinsietokykyyn, huoltovarmuuteen, sisäiseen turvallisuuteen, kyberturvallisuuteen, hybridivaikuttamiseen ja kriittiseen infrastruktuuriin kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti.

Selonteossa kuvataan hybridiuhkat ja niistä johdettavat vaatimukset asianmukaisesti kohdassa 3.1. ”Valtiollinen hybridivaikuttaminen”.

Selonteon kohdassa 3.1.1 ”Informaatiovaikuttamisen torjunta” kuvataan informaatiovaikuttamisesta saatuja kokemuksia, uhkia ja vaatimuksia hyvin. Vaatimukset koskevat oikean tiedon sisältöjä ja saatavuutta, missä sekä journalistiikalla että viestintäjärjestelmillä on roolinsa. Selonteon muotoilujen mukaisesti tulisi voida jatkossa varautua niin, että tunnistetaan vapaan ja puolueettoman tiedonvälityksen periaatteiden ohella tilanteet, joissa informaatioympäristö on vakavan hyökkäyksen kohteena. Julkisin varoin rahoitetun tiedonvälityksen (YLE) rooli ja velvollisuudet ovat tässä mielenkiintoinen kysymys.

Selonteko on hybridiuhkien vaatimusten osalta tasapainoisesti laadittu. Esitetyssä viranomaisten jatkotyössä on tarpeen edetä tutkien konkreettisesti erilaisia oletettavissa olevia uhkamalleja, vaikka niistä ei olisikaan vielä saatu omakohtaisia kokemuksia. Huoltovarmuuden edelleen vahvistaminen on nyt perusteltua, kun tunnetaan hybridioperaatioiden mahdolliset vaikutukset hyödykkeiden saatavuuteen.

Yleisesti ottaen kaikki lisääntyvä kansainvälinen yhteistoiminta voi vähentää hybridiuhkien toteutumisen todennäköisyyttä ja parantaa toipumiskykyä sekä huoltovarmuutta.

Haavoittuvuudet ja resilienssiverkoston johtaja Jukka Savolainen